

درس ۹ ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان

اقوام آریایی از مهاجرت تا تشکیل حکومت در ایران

۱. واژه ایران از واژه آریایی گرفته شده است و به معنی سرزمین آریاییان است.
۲. واژه آریایی نیز به معنی شریف و آزاده است؛ پس واژه ایران به معنی سرزمین مردمان شریف و آزاده است.
۳. آریاییان گروهی از اقوام هند و اروپایی بودند که از زمانهای بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و شبه قاره هند مستقر شدند و خود را آریایی نامیدند.
۴. مورخان احتمال می دهند که اقوام هند و اروپایی، نخست در علفزارهای واقع در شمال شرق فلات ایران و جنوب روسیه در حوالی دریایچه آرال می زیسته اند.
۵. اقوام آریایی در حدود ۱۵۰۰ ق.م. وارد فلات ایران شدند. گروهی از آنان به سمت مرکز و غرب این فلات پیشروی کردند و در مناطق مختلف آن مستقر شدند؛ مادی ها، پارسی ها و پارتی ها از جمله آنان بودند. گروه دیگری نیز از شرق فلات ایران به هند رفتند.
۶. ایرانیان از دوران باستان تا دو قرن پیش، پیشدادیان و کیانیان را به ترتیب نخستین و دومین سلسله پادشاهی می دانستند که پیش از اشکانیان و ساسانیان بر ایران حکومت کرده بودند، و اطلاعی از مادی ها و هخامنشیان نداشتند.
۷. مادی ها بنیان گذار نخستین حکومت آریایی در ایران شناخته می شوند.

مادی، نخستین حکومت آریایی ایران

۱. قبایل گوناگون مادی از جمله اقوام آریایی بودند که در بخش وسیعی از مناطق غربی و مرکزی ایران استقرار یافتند.
۲. برای اولین بار در قرن ۹ ق.م. در سالنامه های شاهان آشوری به مادی ها اشاره شده است.
۳. آشور در آن زمان حکومت نسبتاً نیرومندی در شمال بین النهرین بود که برای به دست آوردن فلزات، سنگ های قیمتی و غنائم دیگر، دائماً به سرزمین های همسایه، از جمله نواحی غربی ایران هجوم می آورد.
۴. یورش ها و غارت گری های پیاپی آشوریان، زمینه اتحاد قبایل پراکنده مادی را فراهم آورد.
۵. رؤسای قبایل پراکنده مادی، یکی از بزرگان مادی به نام دهیوک که به اشتباه دیاکو می خوانند، را به پادشاهی برگزیدند.
۶. دهیوک شهر هگمتانه یا اکباتان (همدان امروزی) را بنا کرد و مرکز حکومت خود قرار داد.
۷. حکومت مادی در زمان فرمانروایی هووخشتر، سومین پادشاه مادی به اوج قدرت رسید.
۸. هووخشتر سپس با حکومت بابل، علیه آشور متحد شد و به حاکمیت آشوریان پایان داد.
۹. آستیگ، پسر و جانشین هووخشتر آخرین شاه مادی بود.
۱۰. با فتح هگمتانه به دست کورش، حکومت مادی برافتاد.

هخامنشیان؛ بزرگترین حکومت عصر باستان

۱. سلسله هخامنشی منسوب به هخامنش، جد کورش کبیر است. هخامنش رئیس قبیله پاسارگاد بود.
۲. پارسی ها، هم زمان با قدرت یافتن مادی ها، در قسمت های جنوبی فلات ایران یعنی سرزمین پارس (استان فارس کنونی) و نواحی مجاور آن مستقر بودند.
۳. یکی از نوادگان هخامنش، به نام کورش (کورش دوم)، که بر آنتشان حکومت می کرد، قبیله های پارسی را که از سلطه مادی ها ناراضی بودند، متحد کرد. کورش، سپس با جلب حمایت بزرگان مادی، آستیگ را از میان برداشت و پادشاهی هخامنشیان را بنیان نهاد.
۴. کورش مدتی پس از به قدرت رسیدن، به آسیای صغیر لشکرکشی کرد و حکومت لیدی را شکست داد و شهر تروتمند سارد، پایتخت لیدی و تمامی آسیای صغیر را به تصرف خود درآورد.
۵. یکی از انسانی ترین و شکوهمندترین فتوحات تاریخ جهان، فتح مسالمت آمیز بابل توسط کورش بزرگ در سال ۵۳۹ ق.م. است.
۶. کورش فرمان داد تا ماجرای فتح صلح آمیز بابل را بر لوحی استوانه ای از گل رس به زبان بابلی بنویسند. این لوح که در سال ۱۸۷۹ م. / ۱۲۵۸ ش. در بابل کشف شد، هم اکنون در موزه بریتانیا در لندن نگهداری می شود و به «منشور کورش» معروف است.

۷. بیانیه یا منشور کورش، نماد فرهنگ انسانی و مداراجویانه ایرانیان است.
۸. بسیاری از محققان، منشور کورش را نخستین منشور حقوق بشر می‌دانند.
۹. نسخه بدلی از این منشور نیز در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک به نمایش گذاشته شده است.
۱۰. کورش به خاطر شخصیت انسانی همواره مورد تحسین و تکریم بوده است.
۱۱. در زمان پادشاهی کمبوجیه، پسر و جانشین کورش بزرگ، مصر به تصرف هخامنشیان درآمد.
۱۲. با فتح این سرزمین، قلمرو هخامنشیان به قاره آفریقا نیز گسترش یافت و به نهایت وسعت و عظمت خود رسید.
۱۳. پس از مرگ مشکوک کمبوجیه، داریوش یکم با همراهی تعدادی از سران خاندان های بزرگ پارسی، گئومات مئغ و دیگر شورشیان و مدعیان قدرت را سرکوب کرد و بر تخت شاهی نشست.
۱۴. داریوش بزرگ پس از فرونشاندن شورش های داخلی و برقراری آرامش و امنیت در سرتاسر شاهنشاهی هخامنشی، به شرق لشکرکشی کرد و قسمت هایی از غرب و شمال غرب هند را به قلمرو خود افزود.
۱۵. داریوش به منظور دفع حملات قبایل صحراگرد سکایی، به مناطق دوردستی در شمال دریای سیاه و جنوب روسیه کنونی لشکرکشی کرد.
۱۶. تأسیس سپاه جاویدان، احداث جاده شاهي و برپایی کاخ ها و بناهای مجلل، به ویژه در شوش و تخت جمشید، از جمله اقدام های مهم این پادشاه بزرگ است.
۱۷. دولت شهرهای یونانی، مخصوصاً آتن، از تسلط ایران بر آسیای صغیر و سواحل شرقی دریای اژه ناخشنود بودند. از این رو، آتنی ها یکی از شهرهای یونانی نشین آسیای صغیر به نام میلئوس (مَلَطِيه) را تشویق به شورش علیه هخامنشیان کردند و سپس به همراه شورشیان به شهر سارد هجوم آورده، آنجا را آتش زدند.
۱۸. سپاه داریوش بزرگ در جنگ ماراتن در مقابل یونانیان شکست خورد.
۱۹. خشایارشا به یونان لشکر کشید و آتن را تصرف کرد، اما در نبرد دریایی در تنگه سالامیس توفیقی به دست نیاورد.
۲۰. خاندان هخامنشی از زمان پادشاهی اردشیر دوم که از ۴۰۴ تا ۳۵۸ ق.م. حکومت می کرد، دچار تفرقه درونی شد.
۲۱. در ابتدای زمامداری اردشیر دوم، برادرش کورش کوچک در آسیای صغیر سر به شورش برداشت و با سپاهی از مزدوران یونانی راهی پایتخت گردید. در جنگی که میان دو برادر رخ داد کورش کوچک شکست خورد و کشته شد.
۲۲. اردشیر دوم به عیاشی و راحت طلبی مشهور بود.
۲۳. در دوران فرمانروایی اردشیر دوم مصر از سیطره هخامنشیان خارج شد.
۲۴. اردشیر سوم، پسر و جانشین اردشیر دوم در ابتدای حکومتش به قتل عام افراد خاندان سلطنتی پرداخت و کسانی را که احتمال می داد ادعای شاهی کنند به قتل رساند.
۲۵. اردشیر سوم، پادشاهی جاه طلب و جنگجو بود و مصر را دوباره ضمیمه قلمرو هخامنشی کرد.
۲۶. داریوش سوم، آخرین فرمانروای هخامنشی که مدتی پس از قتل اردشیر سوم بر تخت شاهی نشست.
۲۷. در زمان داریوش سوم، اسکندر با سپاهی بسیار قوی، آموزش دیده و تشنه قتل و غارت به ایران تاخت.
۲۸. اسکندر در سه نبرد (گرانیکوس، ایسوس و گوگمل) سپاه هخامنشی را شکست داد.
۲۹. آریوبرزن، سردار شجاع ایرانی در مقابل سپاه مقدونی مقاومت کرد.
۳۰. داریوش سوم که از برابر اسکندر گریخته بود در سال ۳۳۰ ق.م. نزدیک دامغان کنونی به قتل رسید.
۳۱. با مرگ داریوش سوم، سلسله هخامنشی به پایان رسید.
۳۲. هخامنشیان، ایران را به نخستین حکومت بزرگ جهانی تبدیل کردند.
۳۳. به واسطه تدبیر و سیاست شاهان هخامنشی بود که ایرانیان به تأثیرگذارترین مردم در جهان متمدن و شناخته شده آن روزگار تبدیل شدند.